

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

04/300

ZAJCEV, V.N.: Otkrytie novogo zdaniâ nacional'noj biblioteki = Inf.Bull.RBA. 26.no. 2003. 97-98.p.

Az orosz nemzeti könyvtár új épületének átadása

Könyvtárépület -nemzeti; Nemzeti könyvtár

2003. április 12-én a Szentpétervár alapításának 300. évfordulóját ünneplő programokhoz kapcsolódva felavatták az Orosz Nemzeti Könyvtár új épületét. A megnyitó ünnepségen részt vett az Orosz Föderáció elnöke, V. V. Putyin, aki beszédében utalt arra, hogy a Nagy Katalin által alapított nemzeti könyvtár az orosz intelligencia sok-sok nemzedékének „második egyeteme”, amely I. Sándor cárnak köszönhetően 1810-től kötelezpéldány-rendelet kedvezményezettje is – így világméreteken is egyedülálló gyűjteménnyel bír.

Az Orosz Nemzeti Könyvtár Baráti Körének elnöke, D. A. Granyin köszöntőjében hangsúlyozta, hogy – miután a könyvtárak a kultúra területén napjaink Oroszországában szerény és nem túl jelentős helyet foglalnak el – az avatóünnepség hírértékénél fogva, vagyis azzal, hogy a könyvtárakra tereli a közvélemény figyelmét, minden oroszországi könyvtár számára fontos esemény. Granyin D. Sz. Lihacsov szavait idézte, amelyek szerint: ha egy világméretű katasztrófában elpusztulnának a múzeumok, a színházak és a kultúra emlékei, megmaradnának viszont a könyvtárak, akkor a civilizáció is megmenekülne, hiszen a könyvtár a civilizáció és az emberiség emlékezte.

Az Orosz Nemzeti Könyvtár főigazgatója, V. N. Zajcev elmondta, hogy a könyvtár manapság már nem könyvekkel zsúfolt poros polcok összessége, hanem az információhoz való hagyományos és elektronikus hozzáférés, a legkülönbözőbb információhordozók modern tárháza. Az 1999-ben New Yorkban megrendezett „Téglák vagy bájtok” elnevezésű konferencia megállapította, hogy ha egy nemzet szeretné megőrizni saját nemzeti intellektuális erőforrásait, akkor gondoskodnia kell könyvtárai fejlesztéséről – és ez maguknak az épületeknek a fejlesztését is jelenti. A közelmúltban Franciaországban, Németországban, Nagy-Britanniában és más európai országokban sorra avatták a nemzeti könyvtárak új épületeit.

Az Orosz Nemzeti Könyvtár egyike a világ legnagyobb enciklopédikus gyűjteményeinek. Nagy Katalin parancsára, 1795-ben alapították, ünnepélyes megnyitóját 1814. január 14-én tartották. Az állomány folyamatos növekedése a könyvtári terület növelésének igényét hozta magával, a XIX. század folyamán négy új épületet emeltek a könyvek elhelyezése és az olvasótermek bővítése érdekében. 1973-ban a Szovjetunió kormánya határozatot hozott újabb épületek építésének megkezdéséről: az első időszakban a cél egy 10 milliós állomány elhelyezésének megoldása és új olvasótermek kialakítása volt, a második ütemben újabb 10 milliós állomány elhelyezése mellett a könyvtári személyzet helyiségeinek kialakítását tervezték, az építkezés 1985-ben kezdődött el. A nemzeti könyvtár új épülete – amely végül 2002 végére készült el – egyike a legnagyobb európai könyvtárépületeknek: 63 ezer négyzetméternyi területen 2000 olvasói helyel és

14 millió dokumentum elhelyezésének lehetőségével. Több mint 400 munkatárs áll az olvasók rendelkezésére négy részleghez kapcsolódó és tizenkét speciális olvasóteremben. Az új épületben természetesen megújult a katalógusrendszer (többek között létrehozták elektronikus változatát), az olvasók élhetnek az internet adta és az elektronikus dokumentum-ellátás lehetőségével, használhatják a nemzeti könyvtár helyi hálózatát, géppel olvasható adatbázisait.

A részleghez kapcsolódó olvasótermekben a szépirodalmi és a művészeti, a természettudományi, az orvosi-biológia, a technikai, a közgazdasági szakirodalomhoz való hozzáférés mellett a speciális olvasótermekben az olvasók számára biztosított a mikroformák, a hírlapok és folyóiratok olvasása, a régi könyvek és kéziratok, ill. az Orosz Föderáció és a Baltikum országai nemzeti nyelvű irodalmának tanulmányozása; és külön olvasótermet alakítottak ki az akadémikusok és akadémiai doktorok, valamint a vakok és gyengén látók számára.

(Hangodi Ágnes)

04/301

MISSINGHAM, Roxanne: A new strategic direction for the National Library of Australia = Alexandria. 16.vol. 2004. 1.no. 37-48.p.

Új stratégiai irány az Ausztrál Nemzeti Könyvtárban

Digitalizálás; Honlap; Középtávú terv; Nemzeti könyvtár

Az Ausztrál Nemzeti Könyvtár félúton van 2003-2005-ös stratégiai tervének teljesítésében. A cél új szolgáltatások indítása és a régebbiek átalakítása egy olyan környezet létrehozására, amelyben a használók könnyen elérhetik azt a két alapvető célt, hogy megtalálják és megkapják a keresőkérdésüknek megfelelő információforrásokat. A *megtalálni és megkapni* jelentette a két kulcsszót a könyvtár új weblapjának kifejlesztése során, amelyet az új

on-line katalógussal együtt december 3-án adtak át a használóknak. A weblapon egyetlen keresőfunkciót használva el lehet jutni addig a pontig, ahol a használó megrendelheti az illető dokumentumot. Az információk hatékony megtalálása és szállítása érdekében a könyvtár folyamatosan új szolgáltatásokat vezet be, amelyek segítségével közvetlenül hozzá lehet férni az elektronikus publikációkhoz, illetve on-line módon lehet keresni és megrendelni a nyomtatott dokumentumokat. További prioritás a más ausztrál intézményekkel való együttműködés olyan új szolgáltatások kifejlesztésére, amelyek útján az információforrások egyetlen országos, virtuális gyűjteményként állnak rendelkezésre.

(Autoref.)

04/302

MARCOTTE, Véronique: La nouvelle bibliothèque nationale du Québec : Une institution culturelle au service des Québécois = Doc.Bibl. 49.vol. 2003. 2.no. 77-82.p. Bibliogr.

Res. angol és spanyol nyelven

Az új québeci nemzeti könyvtár mint kulturális intézmény a québeci lakosság szolgálatában

Feladatkör; Közművelődési könyvtár; Nemzeti könyvtár

Az elmúlt 15 évben sok városban épültek új, nagy közművelődési könyvtárak világszerte, különösen az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában. Az Egyesült államokban nagy, modern közkönyvtárak épültek például Chicagóban, Denverben, New Yorkban, Phoenixben és San Franciscóban. Franciaországban 1994-ben nyílt meg a Bibliothèque nationale de France, amely 1996-ban kibővült a François Mitterand/Tolbiac részleggel. Ennek a nemzetközi irányzatnak része a kanadai Grande bibliothèque du Québec (GBQ) is, amelynek építését parlamenti törvény rendelte el 1998-ban. A felsorolt városokhoz hasonlóan Québecnek is szükség-

ge volt egy, a könyvnek, az olvasásnak és dokumentációnak szentelt új kulturális intézményre, amely képes megfelelni a tudásra épülő társadalom igényeinek. A Bibliothèque nationale du Québec (BNQ) és a Bibliothèque centrale de Montréal (BCM) komoly helyhiánnyal küszködtek, ami hátráltatta a megfelelő dokumentumszolgáltatást. A GBQ megépítésének fő célja az volt, hogy egy új épületbe összehozva a BNQ és a BCM állományát megoldja a helyhiány problémáját. Kezdeti rendeltetése egy nagy, nyilvános könyvtár funkcióinak el látása, valamint a québeci kiadványok bemutatása és népszerűsítése volt. 2001-ben új feladatott kaptott, miután a québeci kormány úgy döntött, hogy szervezetenként összevonja a GBQ-t a BNQ-val, és új nemzeti könyvtárat hoz létre *nouvelle Bibliothèque nationale du Québec* (NBNQ) néven, megőrzési és információterjesztési mandátummal. Ennek fényében mi legyen a szerepe és prioritása az új intézménynek a québeci közkönyvtárakkal kapcsolatban? A québeci közkönyvtárak történetét ismerve érthetőbbé válik a jelenlegi helyzet, és felismerhető, hogy a jelenlegi hálózati rendszer nem megfelelő. A közkönyvtári hálózat megerősítésére az NBNQ-nak vezető szerepet kell vállalnia, szélesebb körű hozzáférést kell biztosítania állományaihoz, népszerűsítene kell a könyvet és az olvasást, és egy szakértői központot kell kiépítenie.

(Autoref.)

04/303

NICOLAS, Yann: Le partenariat entre la Bibliothèque nationale de Nouvelle-Zélande et les Maoris = Bull. Bibl. Fr. 49. tom. 2004. 3. no. 79-89. p. Bibliogr. 19 tétel.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Partnerkapcsolat az Új-Zélandi Nemzeti Könyvtár és a maori közösség között

Együttműködés -belföldi; Nemzeti könyvtár; Nemzetiségi olvasó

Az elmúlt húsz évben Új-Zéland kettős kultúrájú (maori, illetve európai) állam kiépítésre törekedett. 1998-ban a nemzeti könyvtár ünnepélyesen ratifikálta elkötelezettségét a bennszülött maori lakosság kultúrája iránt. Hátra van azonban, hogy a deklarált irányelvekből konkrét, a könyvtárak küldetéséhez adaptált stratégiai terv szülessen, és újra kell gondolni a humán erőforrások szervezésének kérdését.

(Autoref.)

04/304

FUENTES-ROMERO, Juan José: National libraries: their position with regard to cultural and ethnic minorities = Alexandria. 16. vol. 2004. 1. no. 49-59. p. Bibliogr.

A nemzeti könyvtárak álláspontja a kulturális és etnikai kisebbségek tekintetében

Nemzeti könyvtár; Nemzetiségi olvasó; Szolgáltatók

A nemzeti könyvtárak egy-egy ország kulturális identitását reprezentálják, de ez a kultúra ritkán egynemű: ha kisebbségek is élnek az országban, sokszínű és többrétű, mégpedig többnyire nyelvi és történelmi okok következtében – mint Spanyolországban, ahol a spanyol többség mellett andalúzok, baszkok, galíciaiak és katalánok is élnek.

Az IFLA 1998-ban adta közre második kiadásban *Multikulturális közösségek* (Multicultural communities) című útmutatóját, amelyben nemzetközi kontextusban elemzik ezt a kérdést. Az útmutató ötféle kisebbség-típust különböztet meg: 1) bevándorlókat, 2) menekülteket, 3) vendégmunkásokat, 4) nemzeti kisebbségeket és 5) globális társadalmat (ebben minden egyes ország kisebbség).

A szerző számára – aki jelenleg La Corunaban egyetemi tanár, de nemrég még az egyetemi könyvtárat vezette – a nemzeti kisebbségek az érdekesek. Ezek általában az adott ország területén régóta élő vagy őshonos csoportok, akik meghatározott, a többségtől eltérő etnikai, nyelvi vagy kulturális identitással rendelkeznek, ugyanakkor részei a többségi kultúrának, annak nyelvén is beszélnek, és természetesen, hogy joguk van a megfelelő könyvtári ellátásra. A tanulmány ezután azt elemzi részletesen, hogy három „fiatal”, de többnemzetiségű ország (Új-Zéland, Ausztrália és Kanada) nemzeti könyvtárai miképpen biztosítják (elsősorban) az őslakosság kultúrájának az integrálását stratégiai terveik, illetve gyarapítási politikájuk, gyűjtőköri szabályzatuk révén. (Ezeket és a vonatkozó szolgáltatásokat részletesen ismerteti, gazdag példákkal, az irodalomjegyzékben mindenütt szerepelnek a könyvtárak webcímei is.)

A huszonegyedik századnak „multikulturális évszázad”-nak kell lennie: a migráció ugyanis fokozódik a világban – okai általában magától értetődőek (háborúk, éhínség stb.), máskor kevésbé azok. Mivel a nemzeti könyvtárak kezdettől fogva az ország legnagyobb, legteljesebb gyűjteményei, a kisebbségek kultúráját is számba kell venniük: a nemzeti és kulturális identitás fogalmát sokkal szélesebben, és más szempontokból is értelmezve.

(Murányi Lajos)

Lásd még 322

Felsőoktatási könyvtárak

04/305

OPPENHEIM, Charles – STUART, David: Is there a correlation between investment in an academic library and a higher education institution's ratings in the Research Assessment Exercise? = *Aslib Proc.* 56.vol. 2004. 3.no. 156-165.p. Bibliogr.

Van-e összefüggés egy felsőoktatási könyvtár fejlesztésére fordított pénzeszközök és aközött, hogy az intézmény milyen minősítést kap a kutatások értékelési programjában(RAE)?

Felsőoktatási könyvtár; Hatékonyság; Kutatás információellátása; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

A tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy van-e összefüggés a brit egyetemek tudományos minősítési szintje (Research Assessment Exercise, RAE-rating) és a könyvtárra költött összeg között. Az intézményeket makro- és mikroszinten egyaránt szemléli; tanszéki szinten a régészet területét vizsgálja. Kiderült, hogy van összefüggés a felsőoktatási intézmények különféle csoportjai és az RAE-minősítés között, de nem az a helyzet, hogy a magas RAE minősítés magas könyvtári ráfordítást eredményez, vagy a magas könyvtári ráfordítás magas RAE-minősítést hoz létre, hanem valószínűleg közvetett kapcsolat van közöttük: a jó egyetemeknek magas a minősítése és jó a könyvtára, és a gyenge egyetemeknek alacsony a minősítése, és kevesebbet költenek a könyvtárra. Ismerteti a régészeti tanszékkel rendelkező egyetemi könyvtárak költésgetésének részleteit is.

(Autoref. alapján)

04/306

ALBANESE, Andrew Richard: Campus Library 2.0 = Libr.J. 129.vol. 2004. 7.no. 30-33.p.

Sikeres megoldás az egyetemi könyvtár újjáélesztésére: az „information commons”

Egyetemi könyvtár; Eszköztár; Információtechnológia

A 90-es évek vége felé egyes felsőoktatási vezetők nyíltan megkérdőjelezték a campuskönyvtárak jövőjét. Úgy vélték, minél több információforrás van „az éterben”, annál kevesebb kell a polcokra, s a könyvtár lassan elfogy. Egy csökkenő látogatottsággal és csökkenő kölcsönzési számokkal jellemezhető periódust követően azonban a campuskönyvtárak új életre keltek, ami nagyrészt egy új koncepciónak: az információs menzának köszönhető. Az információs menza (*information commons*) – vagy tanulási központ (*learning center*), ahogy szintén nevezik – a felsőoktatási könyvtár olyan újonnan kialakított része, ahol együtt kínálja a hagyományos források, a technológia és a használatához való segítségnyújtás, az oktatás, az egyéni és a csoportos (többnyire információtechnológiát használó) tevékenységek, valamint a kötetlen együttléti lehetőségeit.

(Mohor Jenő)

04/307

BERRY III, John N.: The San José model = Libr.J. 129.vol. 2004. 11.no. 34-37.p.

A San José modell: a városi és az egyetemi könyvtár „házassága”

Egyetemi könyvtár; Kettős funkciójú könyvtár; Városi könyvtár

Kalifornia egyik közel egymillió lakosú nagyvárosában, San Joséban egy olyan új, közös fenntartású könyvtárat épített a város és az egyetem, amely 2004-ben elnyerte „Az év könyvtára” címet. A Dr.

Martin Luther King Jr. Library ezt az elismerést nemcsak építészeti megoldásai, hanem egyedülálló működési modellje miatt is kiérdemelte. Az ötlettől a megvalósításig mindössze öt év telt el: a könyvtár 2003 augusztusában nyitotta meg kapuit a 27 ezer hallgató, 1153 egyetemi oktató és közel egymillió lakos előtt.

Egyedülálló az a megoldás, ahogy az intézményt működtetik: két igazgatója, tulajdonosa és személyzete van (az osztályvezetők száma is dupla), de közösen működtetik a számítógépes rendszert, a honlapot (SJLibrary.org), az olvasószolgálatot stb. A hét minden napján nyitva vannak, a tanév során heti 81, a nyári és a téli szünetben heti 64 órában. A könyvtár adatai impozánsak: a földszinten 3600 olvasótermi férőhely, 400 olvasói számítógép, 500 laptop-hely, négy oktató-laboratórium, 39 tanulószoba, serdülő-központ és gyermekkönyvtár található, és még számos létesítmény (az oktatási anyagok központja, az egyetemisták alkalmazott technikai központja stb.). A látogatók száma naponta közel tizenkétezer.

A tanulmány az ötlettől a megvalósításig ismerteti a könyvtár tervezésének és felépítésének folyamatát, a kétféle célközönségből és az eltérő (városi-egyetemi) szabályozásból adódó nehézségeket, ezek megoldásait, valamint a két intézmény költségtetésben biztosított ráfordításait, de kitér az együttműködés előnyeire is.

(Murányi Lajos)

04/308

FEINBERG, Renee: B&N : The new college library? = Libr.J. 123.vol. 1998. 2.no. 49-51.p.

Riválisa-e a New-York-i Barnes & Noble szuperáruház az egyetemi könyvtáraknak?

Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Hatékonyság; Könyvkereskedelem

A hat évvel ezelőtt írt tanulmány témája aktuálisabb, mint valaha: a Brooklyn College (City Univer-

sity of New York) professzora és tájékoztató könyvtáros azt vizsgálta, hogy a Barnes & Noble hatalmas könyvárúházeit miért használják olyan sokan könyvtárként (és ahelyett). A Barnes & Noble könyvárúházaival elsősorban a diákokat és a diplomásokat célozta meg (első üzlete 1989-ben New Yorkban nyílt meg), és egyre jobban terjeszkedik.

Vajon ezekben a könyvárúházakban a diákok szakirodalmat is gyűjtenek, és ha igen, miért nem a főiskola könyvtárát használják erre a célra? A szerző aggódik amiatt, hogy a diákok a felsőoktatási könyvtárak segítségét nem veszik igénybe, ugyanakkor reméli, hogy minden könyvtár jelentős könyvállománnyal rendelkezik, és attól fél, hogy a könyvtárak így legaktívabb felhasználóikat veszítik el. Vajon véglegesen a könyvárúházra „cserélték” a diákok a könyvtárakat? Ezt kiderítendő manhattani könyvárúházakban több diákot is megkérdezett, könyvtári munkát végeznek-e itt, és mi a véleményük főiskolájuk könyvtáráról. Húsz alsóévvessel beszélgetett, akik az üzletben olvastak, jegyzeteltek, tanultak. Egy informális kérdőívet használt, miután főiskolai igazolványát bemutatta.

A cikk a különböző típusú válaszokat ismerteti. A könyvtárakkal szemben több kifogás is felmerült: atmoszférájuk, világításuk, a könyvanyag frissessége, az áttekinthető elrendezés tekintetében. Azt sokan elismerték, hogy „komolyabb irodalomkutatást” a könyvtárban végeznek. (Az írás alcímei is sokatmondóak: A könyvtártól frusztrálva, A hozzáférés hiánya, Nem esztétikus könyvtárak, Jobb mint a könyvtár?)

Nyilvánvaló, hogy sok javítanivaló akad még a felsőoktatási könyvtárakban: barátságosabbá kell tenni a légkört, a könyvgyarapítás sem hanyagolható el az elektronikus források beszerzése miatt stb., de ami a legfontosabb teendő: vissza kell csalogatni olvasóinkat a könyvtárba.

(Murányi Lajos)

04/309

COLLINSON, Timothy – WILLIAMS, Alison: The Alternative Library = Aslib Proc. 56.vol. 2004. 3.no. 137-143.p. Bibliogr.

A Southampton Institute Library honlapjának alternatív változata

Ésszerűsítés; Felsőoktatási könyvtár; Honlap

A dél-angliai műszaki felsőoktatási intézmény, a *Southampton Institute* 1984-ben jött létre három főiskola egyesítésével (Southampton College of Art, Southampton College of Technology, College of Nautical Studies at Warsash), 1989-ben lett önálló intézmény, és 11 ezer diákjával az egyik legnagyobb általános főiskola az Egyesült Királyságban. Könyvtára, a 4520 négyzetméter alapterületű *Mountbatton Library*, közel ezer olvasót tud kiszolgálni nyomtatott és elektronikus dokumentumokkal, könyvtári rendszere pedig a *CSC Danish DDE Libra* rendszer, amelynek a könyvtár az angliai referencialhelye. A könyvtár weboldala felhasználó- és elsősorban diákcentrikus. Mivel a tudományos könyvtárak honlapjai egyre inkább virtuális könyvtárakká válnak, hiszen számos információ és adatbázis érhető el segítségükkel, alapvető fontosságú, hogy ismerjük, miként viszonyulnak a használók ahhoz a virtuális térhez, amelyben tájékozódniuk kell.

Southamptonban fontosnak tartották, hogy az olvasók megtalálják a szükséges információkat, és ezért egy alternatív könyvtárat is létrehoztak (<http://www.solent.ac.uk/library/altlib>). A hagyományos honlap mellett egy másikat is kialakítottak, amelyet nem reklámoznak, és amely kicsit eltérő módon ad lehetőséget a források megtalálására – ezek ugyanazok, mint a „másik”-ban, de más formai kialakítással, kissé az elektronikus játékoktól inspirálva. A virtuális könyvtár a könyvtár szintjeit és egységeit képezi le (egyelőre csak kétdimenziós formában), az ott megtalálható információk anyagokat is ideértve.

Az ötletgazdag tanulmány a könyvtári weboldalak tervezői számára számos érdekes részlettel és fontos felismeréssel szolgálhat.

(Murányi Lajos)

Lásd még 282, 319, 332, 343, 359-361, 368-369, 373, 376, 380

Közművelődési könyvtárak

04/310

MCLOUGHLIN, Carla – MORRIS, Anne: UK public libraries: roles in adult literacy provision = J.Libriariansh. Inf.Sci. 36.vol. 2004. 1.no. 37-46.p. Bibliogr.

A közkönyvtárak szerepe a felnőttek írástudásának támogatásában az Egyesült Királyságban

Analfabéták; Könyvtártudományi kutatás; Közművelődési könyvtár; Olvasó; Szolgáltatások

A cikk egy kutatási projekt eredményeit közli, amely a brit közkönyvtárak szerepét vizsgálta a felnőtt lakosság gyenge írás- és olvasástudásával kapcsolatban. Nyolc közkönyvtárat választottak ki, amelyekben a szóban forgó szolgáltatásokat a személyzettel készített interjúk segítségével vizsgálták. Az interjúk megerősítették a közkönyvtárak felelősségét az említett hátrányos helyzetű emberek megfelelő irodalommal való ellátásában. Általában a következő módszereket használják: olvasó csoportok, hangos könyvek, témák szerinti foglalkozások és tanulónak való könyvek vásárlása. A fenti szolgáltatásokkal kapcsolatban a közkönyvtárak fő feladata a megfelelő személyzeti idő biztosítása és a finanszírozási lehetőségek megtalálása. A felnőttek olvasási készségét fejleszteni szándékozó közkönyvtárak számára a cikk ajánlásokat közöl.

(Autoref. alapján)

04/311

SCHOFIELD, Frances – McMENEMY, David – HENDERSON, Kay: People's network libraries: comparative case studies of old and new ICT learning centres = Libr.Rev. 53.vol. 2004. 3.no. 157-166.p.

Res. francia és német nyelven

A People's network könyvtárai: összehasonlító esettanulmányok régi és új információtechnológiai oktatási központokról

Felmérés; Felnevelés; Információtechnológia; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat

„A lakosság számítógépes hálózata” (People's Network, PN) c. brit program célja, hogy ingyenes és nyilvános hozzáférést biztosítson az információs és kommunikációs technológiákhoz (IKT) a közkönyvtárakon keresztül. A jelen cikk összehasonlít egy PN-könyvtárat egy eredeti tanulási központtal (eszköztárral). Megállapítja, hogy mindkét típusú intézményben igen sokféle háttérű és korú ember használja az IKT-eszközöket. Az eredmények arra is rávilágítanak, hogy mindkét típusú intézmény sikeresen látja el ilyen szolgáltatásokkal a rászorulókat, jóllehet a régebben alapított eszköztárakban az elavult technológiák negatív hatással vannak a használókra, és az új on-line tanulási lehetőségek alkalmazása sem annyira elterjedt, ahogy ez várható lett volna.

(Autoref.)

04/312

METZ, Susanne – ARNDT, Jörg: Im Strudel der städtischen Finanzkrise „Hart am Wind” : Berliner Öffentliche Bibliotheken vor dem Strukturwandel? = BuB. 56.Jg. 2004. 4.no. 290-294.p.

Res. angol és francia nyelven

Hogyan érinti a berlini közkönyvtárakat a város pénzügyi válsága?

Gazdálkodás -könyvtárban; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Városi könyvtár

Berlinben a város lakóinak közkönyvtári ellátását 12, önálló intézményként működő kerületi városi könyvtár végzi (a hozzájuk tartozó fiókokkal), tizenharmadikként közéjük sorolhatjuk a Központi Tartományi Könyvtárat (Zentral- und Landesbibliothek Berlin, ZLB) is, melyet a régi Városi Könyvtár és az Amerikai Emlékkönyvtár összevonásából hoztak létre. A kerületi könyvtárak eltérő módon fejlődtek, ellátottságuk színvonala is különböző.

Berlin városigazgatása évek óta súlyos anyagi krízissel küzd, drasztikus takarékosági és szigorító intézkedésekre, leépítésekre kényszerül. Ezek a könyvtárakat is sújtják: a korábbi 173 fiókkönyvtárból ma csak 99 működik, az 1992. évi 6,6 millió euró állománygyarapítási keret 2003-ra 1,9 millió euróra csökkent. A megszorító intézkedések azonban még nem értek véget: 2010-re a városi közalkalmazottak létszámát a 2004 évihez viszonyítva 30-40 %-kal tervezik csökkenteni.

A korlátozások (a könyvtárak bezárása, a nyitvatartási idők csökkentése stb.) elsősorban a könyvtárak használóit sújtják, pedig a város közkönyvtári struktúrájának átalakításával, a központilag végezhető munkák összevonásával az olvasók megrövidítése nélkül is gazdaságosabb, olcsóbb működést lehetne elérni. Az egységessé válás irányába már eddig is történtek lépések: a 12 kerületi könyvtárat összeköti a Berlini Közkönyvtárak Számítógépes Szövetsége (VÖBB) és az általa működtetett számítógépes hálózat, amelynek keretében a berlini könyvtárhasználók bármely kerület könyvtárát (és a ZLB-t is) igénybe vehetik, könyvet rendelhetnek a város bármelyik könyvtárából bármelyik másik könyvtárba, sőt közvetlenül a lakásukba is. A város közkönyvtárait adatkezelésben, adminisztrációban, logisztikában szoros kötelék köti össze, ennek elle-

nére mind a tizenkét (a ZLB-vel együtt tizenhárom) könyvtárban önálló állománygyarapítási, katalogizálási, könyvtárszervezési stb. csoport működik. Az ésszerű megoldás: egy új „Berlini Városi Könyvtár” létrehozása, olyan szervezeti formában, mely a többi német nagyvárosban és a világ más nagyvárosaiban általános: központi állománygyarapítás, központi feldolgozó munka, az egész városra kiterjedő fejlesztési koncepció. A szervezeti keret lehet egy „Berlini Központi Könyvtári Szolgáltató” üzem, vagy egy alapítvány, esetleg a Könyvtáros Egyesület szervezete.

Az új városi könyvtári modell gondolata már 1988-ban felmerült. A legutóbbi időkben ismét napirendre került: 2003 júliusában Berlin szenátorainak ülésén elhangzott a „kerülethez való kötődés vagy összvárosi megbízatás” kérdése. A városi tanács 2003 szeptemberében a kérdés megbeszélésére munkaértekezletet szervezett, ahol a meghívott tanácsosok, könyvtárvezetők és kulturális szenátorok egyaránt a könyvtárak közötti kooperáció erőteljes kiépítésének szükségességéről beszéltek, de hogy konkrétan miféle kooperáció lenne kívánatos, az továbbra is teljesen nyitott kérdés maradt. A kerületek határozatlanságával szemben a tartományi képviselőház kulturális bizottságának 2004 januári ülésén minden résztvevő – pártállástól függetlenül – a berlini közkönyvtárak egyesülése mellett foglalt állást. Első lépésként egy szakértői bizottság létrehozását vették tervbe, melyben Berlinen kívüli szakemberek is részt vennének.

Az új, központosított modell bevezetését a könyvtárosok és a kerületek vezetői egyaránt ellenzik. A könyvtárosok a leépítések időszakában a változásoktól létalapjukat féltik, általános jelszóvá vált köztük: „Úgy akarunk maradni, ahogy vagyunk!” Ez azonban aligha járható út. A legnagyobb ellenállás a kerületek részéről mutatkozik, ez része a kerületek és a központi (tartományi) városigazgatás, a szenátus között Berlinben folyó éles harcnak, melynek tétje a városigazgatás általános centralizálása

vagy decentralizálása, a kerületek pozíciójának erősödése vagy gyengülése. Ebben a küzdelemben a kerületek felhasználják a könyvtárak ügyét is – melyről egyébként szívesen elfelejtkeznek – és ragaszkodnak ahhoz az elvhez, hogy a kerület lakóinak könyvtári ellátása a kerületi önkormányzat feladata.

A strukturális változás – a szerző véleménye szerint – szükségszerű; aktív magatartással most még alakítható lenne, a passzivitás megfosztja a könyvtárakat ettől a lehetőségtől.

(A témáról a Könyvtári Figyelő 2002. 4. számában jelent meg korábban referátum, a 02/326. tételszámon).

(Katsányi Sándor)

04/313

VERHO, Seppo: Kirjastojen viihdekäyttö, mörkö vai ystävä? = Kirjastolehti. 97.vsk. 2004. 3.no. 20.p.

Finn közkönyvtári statisztika, 2003

Közművelődési könyvtár; Statisztika [forma]

A lakosság számához viszonyított kölcsönzés aránya 2,6%-kal nőtt – ez a növekedés azonban túlnyomórészt a meghosszabbítások eredménye, amit az is bizonyít, hogy a könyvkölcsönzés kivételével lelassult a dokumentumok forgási sebessége. Ugyanakkor a kölcsönzők száma 2,2%-nyit csökkent: az ötmillió országban 2 376 214 fő.

Sajnálatos tendencia, hogy az év folyamán 79 könyvtári szolgáltatóhely és 1091 bibliobusz-megálló szűnt meg, a buszok száma pedig 6,6%-kal kevesebb lett. Ugyancsak csökkentették a könyvtári személyzet számát és a nyitvatartási időt. Ez jól kimutatható a nyitvatartási időhöz viszonyított kölcsönző-arányszám emelkedésében – azaz tovább nőtt a könyvtárosok leterheltsége.

A költségvetési összegek az inflációnál valamivel nagyobb mértékben nőttek, a többlet azonban a dologi kiadásokra (épület, gépesítés stb.) ment el főleg, s a beszerzésre fordított összeg 1,3%-kal vissza-

esett. Az egyes településeknek a könyvtárra fordított, egy lakosra jutó összege 22 és 41 euró között váltakozik.

(A cikkhez statisztikai táblázatok is csatlakoznak).

(Sz. Nagy Lajos)

04/314

NEUMANN, Helga – NEUMANN, Manfred: Die Öffentliche Bibliothek – Partner der Schule? Anspruch und Wirklichkeit klaffen noch immer weit auseinander = BuB. 56.Jg. 2004. 5.no. 363-368.p.

Res. angol és francia nyelven

A közkönyvtár az iskola partnere? Az elvárások és a valóság még mindig élesen különbözik egymástól

Együttműködés -helyi; Iskola; Közművelődési könyvtár; Olvasásra nevelés

Miután 2003 decemberében a német városok pénzügyi támogatásának reformja kudarcot vallott, nem sok esély maradt egy korszerű iskolai könyvtári rendszer kifejlesztésére. De ha sikerül előrelépni a fiatalok olvasási készségének javításában, amit oly gyakran reméltek a múltban is, akkor az iskolák és a közkönyvtárak közötti együttműködés fontosabbá válik, mint valaha. De még ezen a területen is nagy különbség van az elvárások és a valóság között. Az együttműködés egyik legnagyobb akadálya a felelősség megosztásának bizonytalansága a könyvtárosok és a tanárok között. Egy lehetséges megoldás lehetne munkacsoportok létrehozása, amelyeket a könyvtár és az iskola vezetősége egyaránt támogatna. Ezenkívül fontos lenne, ha mind a tanárképző, mind a könyvtárosképző intézmények nagyobb hangsúlyt helyeznének a két szakma közötti együttműködés oktatási kérdéseire. Végül mindkét szakma képviselői számára kötelezővé kellene tenni a továbbképzést a gyermek- és ifjúsági irodalom területén.

(Autoref.)

04/315

DORNEY, Carl – MCKNIGHT, Cliff: Music provision in UK public libraries = J.Librariansh.Inf.Sci. 36.vol. 2004. 1.no. 7-26.p. Bibliogr.

Zenei szolgáltatások az Egyesült Királyság köz-könyvtáraiban

Felmérés; Közművelődési könyvtár; Szolgáltatások; Zenei könyvtár

A közkönyvtárak zenei szolgáltatása, amely nem tartozik e könyvtártípus hagyományos szolgáltatásai közé, mindig vita tárgya volt, de a brit kormányzat sohasem sorolta az alapszolgáltatások közé. A cikk aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a *Library and Information Plan (LIP) for Music* támogatása ellenére a zenei szolgáltatások sokat hanyatlottak az elmúlt évtizedben. A cikk egy 213 helyi kormányzat részvételével végzett felmérés eredményeit közli, amely a következő témákban tett fel kérdéseket: a zenei LIP szerepe, a zenei szolgáltatások hanyatlása a közkönyvtárakban, reklámozási és marketingmódszerek. Végül összefoglalja és tárgyalja az eredményeket, majd ajánlásokat közöl azzal a szándékkal, hogy megállítsa a közkönyvtárak zenei szolgáltatásainak a felmérés által is bizonyított hanyatlását.

(Autoref. alapján)

Lásd még 286, 302, 307, 320, 324-325, 363-364, 372, 375, 378, 383

Tudományos és szak-könyvtárak

Lásd 318, 341, 358, 385

Iskolai könyvtárak**04/316**

BALLENTHIN, Anja: Bedeutung noch immer nicht erkannt. Der Einfluss von Schulbibliotheken auf die Leistungen von Schülern = BuB. 56.Jg. 2004. 5.no. 358-362.p. Bibliogr.

Res. angol és francia nyelven

Az iskolai könyvtárak hatása a tanulók teljesítményére

Iskolai könyvtár; Oktatásügy; Összehasonlító könyvtartudomány

A tanulói teljesítményeket mérő nemzetközi PISA vizsgálatok az olvasási készség és más alapkészségek terén az egyes országok között számottevő különbséget mutattak ki, ezek összefüggésbe hozhatók az adott országok iskolai könyvtárainak színvonalával. Ahol az iskolai könyvtárügy fejlett, pl. Finnországban, Angliában (és részben Ausztriában is), ott a tanulók a PISA vizsgálat első tíz helyezettje között szerepeltek, Németország viszont rossz helyet ért el.

Finnország minden iskolájában működik megfelelő színvonalú könyvtár, az ellátottság e téren ott 100%-os. A könyvtárak egy része az iskolai feladatok mellett közkönyvtáriakat is ellát, az ország kisebb településein a közkönyvtárak 40%-a az iskola épületében vagy közvetlen mellette működik. Állományuk sokoldalú és gazdag.

Nagy-Britanniában az ellátottság ugyancsak 100%-os. Az iskolai könyvtárak erőteljes kibontakozása már 1919 után megindult, amikor a könyvtári törvény lehetővé tette nyilvános könyvtárak szervezését az iskola épületében, a Carnegie alapítvány pedig biztosította állományuk gazdagodását. Ma minden iskola köteles könyvtárat működtetni, amihez a School Library Service szolgáltatásai különféle segítséget nyújtanak. Ezeket az alapiskolák 94%-a igénybe is veszi. A könyvtárakban képzett

könyvtárosok dolgoznak, (akik tanulmányaik során az iskolai munkához szükséges speciális ismereteket is megszerezhették), valamint pedagógusok (részben a továbbképzési rendszer keretében megszerzett könyvtárosi végzettséggel) és egyéb segéd-erők. A könyvtárak állománya hagyományos dokumentumokban és a modern információtechnikai felszereltségben egyaránt gazdag.

Ausztria iskolai könyvtárai az 1980-as években indultak fejlődésnek, amikor az oktatási minisztérium létrehozta számukra az Iskolai Könyvtári Szolgálatot. Ez az intézmény felelős az iskolai könyvtárak létrehozásáért és kiépítéséért. 1999-ben a mintegy 1500 osztrák iskola közül 580-ban működött iskolai könyvtár, 68-ban pedig közös iskolai és városi könyvtár, az ellátottság tehát 43%-os. A könyvtári munkát pedagógusok végzik, könyvtárosi kiegészítő képzettséggel, illetve a közös könyvtárakban képzett könyvtárosok.

A Német Szövetségi Köztársaságban az 1960-as és 70-es években kibontakozó oktatási- és iskolareform keretében alakult ki a modern iskolai könyvtár koncepciója. Az 1990-es években – Németország újraegyesítése után – a korábbi NDK tartományok is csatlakoztak ehhez a programhoz. Az iskolák zömében azonban mindennek ellenére máig sem alakult ki a modern elveknek megfelelő könyvtár. Az Iskolai Könyvtárak Tanácsadó Szolgálat 2001-ben azt állapította meg, hogy a német iskoláknak csak 10%-a rendelkezik a korszerű iskolai könyvtár követelményeinek megfelelő intéz-

ménnyel, és hogy a helyzet nem javult 1987 óta, (amikor a Német Könyvtárosok Egyesülete végzett hasonló felmérést). Igen nagy különbség van azonban az egyes tartományok színvonala között.

Az iskolaközpontok könyvtáraiban képzett könyvtárosok dolgoznak, egyébként a kép meglehetősen vegyes: pedagógusok, egyéb másodállású megbízottak, olykor a szülők, a „könyvtári anyukák” látják el a könyvtárosi feladatokat.

Az Amerikai Egyesült Államok iskolai könyvtáraiiban többnyire szakképzett könyvtárosok egész csoportja tevékenykedik, és az információhordozók gazdag választéka áll rendelkezésükre. Ennek ellenére az ottani tanulók a PISA vizsgálatoknál csak közepes szintű olvasási teljesítményt mutattak az OECD országok átlagához mérten; ebből arra következtethetünk, hogy a jól kiépített iskolai könyvtár csak elősegítheti, de önmagában nem biztosítja a tanulók jobb olvasási készségét. A kérdés differenciáltabb megközelítése érdekében az Egyesült Államokban 2000-ben az ún. Colorado Vizsgálat keretében azt elemezték, milyen összefüggés van az iskolai könyvtár ellátottságának és tevékenységének egyes területei és a tanulók olvasási készsége között. Azt mutatták ki, hogy a könyvtár jó felszereltsége és szakszerű vezetése 10-15%-os teljesítmény-emelkedést eredményez, a könyvtárosok és pedagógusok közötti intenzív együttműködés 18-21%-ot, a tanulók egyéni könyvtárlátogatását előmozdító bőséges nyitvatartási idő 13-22%-ot.

(Katsányi Sándor)